

ऐकावे जनाचे, करावे मनाचे

अॅडव्होकेट किशोर लुल्ला

९४२२४०७९७९

कर सल्लागार, अॅडव्होकेट, चार्टर्ड अकाउंटंट, कंपनी सेक्रेटरी यासारख्या सेवा देणाऱ्या सर्वच संस्थांमध्ये चर्चासत्रे, परिसंवाद, परिषदा आयोजित केल्या जातात. प्रत्येकाला असलेली माहिती, अनुभव, ज्ञान याची देवाण-घेवाण करणे असा यामागचा उद्देश असतो. साधारणपणे एखाद्या हुशार अगर तल्लख बुद्धीच्या व्यक्तीने विषयाची मांडणी करणे, त्याची टिपणे काढून सर्वांना देणे, एखाद्या ज्येष्ठ अगर अनुभवी व्यक्तीने त्या चर्चासत्राचे चेअरमन म्हणून काम पाहणे आणि शेवटी उपस्थित सदस्यांशी प्रश्नोत्तर स्वरूपात चर्चा करणे अशा प्रकारे या चर्चासत्रांचे स्वरूप असते. उपस्थित प्रत्येक सदस्याचे त्याच्या मनातील शंकांचे निराकरण झाले पाहिजे असा प्रमुख उद्देश ही चर्चासत्रे आयोजित करण्यामागे असतो. यासाठी संयोजकांनी खूपच मोठ्या प्रमाणात विशेष काळजी घेणे अत्यावश्यक असते. अन्यथा त्यांना चर्चासत्र आयोजित केल्याचे समाधान मिळते. परंतु प्रत्यक्षात मात्र अपयश आलेले असते. हा मुद्दा नजरेसमोर आणण्यासाठी मी हा लेख लिहीत आहे.

१) एखादे चर्चासत्र घेण्याचे ज्यावेळी संयोजकांच्या मनात येते त्यावेळी त्यांनी सदर संस्थेच्या सभासदांना अगर व्यापारी उद्योजकांना कोणत्या विषयाच्या मार्गदर्शनाची गरज आहे हा निर्णय सर्वप्रथम झाला पाहिजे. जर हा निर्णय घेण्याऐवजी एखादा वक्ता खूप खूप चांगला आहे त्यामुळे त्याला बोलवावे असा निर्णय घेणे चुकीचे ठरेल.

२) ज्यांच्या समोर विषयाची मांडणी करण्याची आहे त्यांना कोणत्या प्रकारची भाषा ऐकणे जास्त सोयीचे होते त्या भाषेत बोलणारा वक्ता बोलावला पाहिजे. जर एखादा वक्ता खूप चांगला आहे परंतु आपल्या सदस्यांना त्या भाषेचे आकलन सहजासहजी होत नसेल तर अशा व्यक्तींना बोलवणे योग्य ठरणार नाही. म्हणजे सांगलीमध्ये चर्चासत्र ठेवावयाचे असेल तर कर्नाटक किंवा दिल्लीमधील, इंग्रजीमध्ये बोलणारा एखादा प्रसिद्ध वक्ता बोलवून चालणार नाही.

३) वक्त्याच्या मार्गदर्शनासाठी जेवढा वेळ दिला जातो तेवढाच वेळ उपस्थितांच्या प्रश्नोत्तरासाठी दिला गेला पाहिजे. जर वक्त्याने भरपूर वेळ भाषण केले आणि त्यामुळे प्रश्नोत्तराला वेळ शिल्लक राहिला नाही, असे जर होत असेल तर चर्चासत्र आयोजित करण्याचे मूळ उद्दिष्टच नष्ट होऊन जाते.

उदाहरण द्यायचे झाले तर एखादे चर्चासत्र झाल्यानंतर जर त्या संस्थेच्या अध्यक्षांना एखाद्याने विचारले की त्यांनी आयोजित केलेले चर्चासत्र कसे झाले? तर त्याचे उत्तर असे असते की आम्ही अमुक एक बेंगलोरचा आणि तमुक एक दिल्लीचा वक्ता बोलावला होता. त्यामुळे मस्त चर्चासत्र झाले. तो असे कधीही सांगत नाही की चर्चासत्रात उपस्थित असलेल्या प्रत्येक व्यक्तीचे बऱ्यापैकी समाधान झाले आहे.

४) कर क्षेत्रात काम करणाऱ्या कर सल्लागारांच्या अनेक प्रकारच्या पातळ्या असतात. जिल्हा स्तरावर

छोट्या मोठ्या व्यापाऱ्यांची विवरणपत्रके भरणे आणि निर्धारणा करणाऱ्या अधिकाऱ्यांसमोर नोंदीत व्यापाऱ्याच्या वतीने आपले म्हणणे सादर करणे. तसेच पहिल्या अपिलांचे काम पाहणे. यांच्या समस्या अगर प्रश्न मोठ्या जिल्ह्यातील किंवा शहरातील कर सल्लागारांच्या समस्यांपेक्षा वेगळ्या असतात. येथे अँडव्हान्स रुलिंग, ट्रॅब्युनल आणि हायकोर्टचे निर्णय अशांचा वापर खूप कमी प्रमाणात असतो. शासकीय अधिकाऱ्यांशी सलोख्याचे निर्णय संबंध निर्माण करून व्यापाऱ्याचे काम शक्यतो त्याच पातळीवर संपवण्यामागे कर सल्लागाराचा कल असतो. दुसरा मुद्दा म्हणजे शासकीय अधिकाऱ्याशी वाद घातल्यानंतर जर काही कर, व्याज, दंड भरावयास आला तर ती रक्कम इतकी मोठी नसते की ज्यासाठी व्यापाऱ्याला आपील करण्यास परवडेल.

४) मोठ्या शहरातील वकिलांकडे साधारणपणे प्रचंड उलाढाल असणारे व्यापारी, मल्टिनॅशनल कंपन्या असे पक्षकार असतात. त्या शहरातील बरेचसे कर सल्लागार फक्त आपीलांची कामे करत असतात. काही वकील तर फक्त ट्रॅब्युनल आणि हायकोर्टची कामे करीत असतात. त्यामुळे साहजिकच त्यांच्या पुढील समस्या या वेगळ्या असल्याने जिल्ह्यात कशा प्रकारे कामकाज चालते आणि त्यांच्या प्रश्नाची उकल कशा पद्धतीने केली जाते याची संपूर्ण जाणीव असणे शक्यच नाही.

५) जर जिल्हास्तरावरील कर सल्लागारांसमोर हायकोर्ट आणि ट्रॅब्युनलमध्ये वकिली करणारे शहरातील नामवंत कर सल्लागार जर चर्चासत्रात मार्गदर्शनासाठी बोलावले तर साहजिकच त्याचे भाषण हे कोणताही मुद्दा साहेबांशी चांगले संबंध प्रस्थापित करून संपवू नका, तुमचा मुद्दा प्रकर्षाने मांडत रहा आणि जर यश मिळाले नाही तर अपील करा अशा स्वरूपाचेच असणार. याच त्या वक्त्याची कोणतीही चूक नसून सदरची चूक ही संयोजकांची असते. कारण त्यांना हे लक्षात येत नाही की अशा प्रकारच्या उच्चस्तरीय किंवा उच्च दर्जाच्या वक्त्याचा, छोट्या जिल्हा स्तरावरील कर सल्लागारांना उपयोग होऊ शकत नाही. याचा परिणाम उलट असा होतो की असे छोटे कर सल्लागार चर्चा सत्रानंतर गोंधळून जातात. त्यांना उपयोगी नसणारे अनेक प्रकारचे हायकोर्ट आणि उच्च न्यायालयाचे निर्णय ऐकल्यामुळे त्रस्त होऊन जातात.

६) त्यामुळे एखाद्या संस्थेच्या पदाधिकाऱ्यांमध्ये वर नमूद केलेल्या मुद्द्यांप्रमाणे जर बदल होत नसेल तर संस्थेच्या इतर सर्व सदस्यांनी म्हणजेच श्रोत्यांनी मात्र एक म्हण लक्षात ठेवली पाहिजे आणि ती म्हणजे 'ऐकावे जनाचे करावे मनाचे'. कोणत्याही मोठ्या शहरातील नामवंत वक्त्याने किती जरी कोर्टाच्या निर्णयाचा भडीमार केला आणि तुम्ही अमुक तमुक केले पाहिजे असे जरी सांगितले तरी, अशा भाषणांनी हुरळून न जाता, आपल्या छोट्याशा जिल्ह्यामध्ये आपल्या वैयक्तिक स्तरावर ज्या पद्धतीने आपल्या समोरील आलेले विषय संपवणे योग्य वाटते तशा पद्धतीनेच आपण व्यवसाय करीत राहिले पाहिजे. मात्र आपल्या ज्ञान वाढीसाठी आणि अभ्यासासाठी आवश्यक तेथे त्यांनी मांडलेल्या मुद्द्यांचा जरूर विचार करावा.